

Keskkonnaministkinnisturi määruse
„Hariliku jugapuu püsielupaikade kaitse alla võtmine ja kaitse-eeskiri” eelnõu
SELETUSKIRI

1. Sissejuhatus

Looduskaitseeaduse (edaspidi ka *LKS*) § 10 lõike 2 alusel on keskkonnaministril õigus võtta ala püsielupaigana (edaspidi ka *PEP*) kaitse alla ja kehtestada ala kaitsekord. Eelnõukohase määrusega moodustatakse väljaspool kaitstavaid alasid asuva II kaitsekategooriasse kuuluva taimeliigi hariliku jugapuu (*Taxus baccata* L.) ja selle kasvukohtade kaitseks neli püsielupaika, mis asuvad Harju, Hiiu ja Saare maakonnas. Püsielupaikadesse arvatud alad ei ole varem kaitse all olnud.

Harju maakonnas võetakse kaitse alla Keibu püsielupaik Lääne-Harju vallas Keibu külas, Hiiu maakonnas Viita püsielupaik Hiiumaa vallas Tammistu ja Viita külas, Saare maakonnas Liiküla püsielupaik Liiküla ja Põitse külas ning Hänga püsielupaik Hänga külas.

Tartu Ülikooli botaanikaead esitas 12. novembril 2013. a Keskkonnaministeeriumile ettepaneku¹ võtta kaitse alla Harjumaal Keibu külas asuvad kinnistud või nende osad, kus kasvab II kaitsekategooria kaitsealune liik harilik jugapuu (edaspidi *2013. aasta ettepanek*). Liikide kaitse ja võõrliikide ohjamise planeerimise komisjoni 16. märtsi 2017. a koosoleku otsuse² alusel kiideti heaks Keskkonnaameti LKS § 8 kohane ettepanek hariliku jugapuu väljaspool kaitstavaid alasid asuvate esinduslike ja jätkusuutliku järelkasvuga kasvukohtade püsielupaikadena kaitse alla võtmiseks Saaremaal (kaks püsielupaika) ja Hiiumaal (üks püsielupaik). Püsielupaikade kaitse alla võtmise põhjendatuse ja otstarbekuse ning kavandatavate piirangute otstarbekuse selgitamiseks tehti ekspertiis. Tuginedes liigiekspert Triin Reitalu 2017. aastal koostatud ekspertiisile³, analüüsis Keskkonnaamet kavandatavate püsielupaikade piiride ja tzoneeringu otstarbekust ning esitas Keskkonnaministeeriumile liikide kaitse ja võõrliikide ohjamise planeerimise komisjoni 21. juuni 2019. a otsuse alusel uue, täiendatud kaitse alla võtmise ettepaneku ja väljatöötamiskavatsuse (edaspidi ka *VTK*)⁴ hariliku jugapuu püsielupaikade kaitse alla võtmiseks. Muudatusettepanekute kohaselt on kavandatud kaitse alla võtta neli püsielupaika (Harjumaal Keibu, Hiiumaal Viita, Saaremaal Liiküla ja Hänga) kogupindalaga 60,51 ha.

Keskkonnaministri määruse eelnõu on koostanud Keskkonnaameti looduskaitse osakonna liigikaitse büroo liigikaitse peaspetsialist Egle Kons (tel 5694 3013, e-post egle.kons@keskkonnaamet.ee), eelnõu kaitsekorra otstarbekust on kontrollinud Keskkonnaameti looduskaitse osakonna liigikaitse büroo juhataja Marju Erit (tel 5649 6373, e-post marju.erit@keskkonnaamet.ee). Eelnõu õigusekspertiisi on teinud KeA üldosakonna jurist Reelika Metshein (tel 5697 7994, e-post reelika.metshein@keskkonnaamet.ee), keeleliselt toimetanud Siiri Soidro (tel 640 9308, e-post siiri.soidro@tlu.ee) ja kaardid on

¹ Tartu Ülikooli botaanikaiaia dokumendi registreerimisnumber 22574-081113-1-14.4/BA. Ettepanek registreeritud Keskkonnaministeeriumi dokumendihaldussüsteemis 12.11.2013 nr 9773 all.

² Registreeritud Keskkonnaameti dokumendihaldussüsteemis 27.03.2017 nr 1-10/17/24 all.

³ Reitalu, T. (2017). Hariliku jugapuu elupaikade inventuur ja püsielupaikade ettepaneku ekspertiis. Kättesaadav Keskkonnaametis.

⁴ Registreeritud Keskkonnaameti dokumendihaldussüsteemis 16.01.2020 nr 7-16/20/959 all.

kontrollinud Keskkonnaagentuuri eluslooduse osakonna peaspetsialist Kristin Pille (tel 673 7580, e-post kristin.pille@envir.ee).

2. Eelnõu sisu, piirangute ja kaitse alla võtmise põhjendus

2.1. Kaitse-eesmärkide vastavus kaitse alla võtmise eeldustele

Vastavalt looduskaitseaduse §-le 7 on loodusobjekti kaitse alla võtmise eeldused ohustatus, haruldus, tüüpilisus, teaduslik, ajaloolis-kultuuriline, esteetiline väärtus või rahvusvahelistest lepingutest tulenev kohustus. Hariliku jugapuu esinduslike kasvukohtade püsielupaikadena kaitse alla võtmise eelduseks on hariliku jugapuu ohustatus, kaitse-eesmärgiks on selle ohualti liigi ja tema esinduslike kasvukohtade soodsa seisundi saavutamine LKS § 3 lõike 2 mõistes.

Harilik jugapuu on väga pikaealine ja aeglasekasvuline liik, mille eluiga võib küündida mitme tuhande aastani. Puude kõrguskasv on intensiivsem 30–200 aastani (Eestis on juurdekasv 2–5 cm aastas) ja kestab 300–400 aasta vanuseni. Harilik jugapuu on Euroopas levinud osaarealidena ja kasvab Eestis oma levila kirdepiiril. Külmakartliku liigina on harilik jugapuu Eestis levinud peamiselt Saaremaa ja Hiiumaa lääne- ja põhjaosas, Mandri-Eestis leidub seda liiki vaid Loode-Eestis Peraküla ja Keibu lähedal ning Pärnumaal Tõstamaal. Harilik jugapuu eelistab kasvada viljakatel huumusrikastel parasniisketel muldadel, talub hästi varju, kuid on niiskus- ja valgusrežiimi muutuste suhtes tundlik. Liiki ohustavad eelkõige raied, mille käigus puud hävivad. Raiete tulemusel muutuvad ka metsa alusrinde temperatuuri, niiskus- ja valgusrežiimi tingimused ulatuses, mis põhjustab hariliku jugapuu isendite hävimise või pidurdab oluliselt nende kasvu ja viljumist. Looduslikest ohuteguritest võivad puude seisundit oluliselt mõjutada ekstreemsed ilmastikuolud: tugevad tormid, kõva pakane ja pikaajaline pöud. Imetajatest on suurima negatiivse mõjuga metskitsed, kes söövad meelsasti hariliku jugapuu võrseid ja võivad puid elujõuetuseni vigastada.⁵

Hariliku jugapuu elupaiga jätkusuutlikkuse üks peamisi näitajaid on loodusliku järelkasvu olemasolu, kusjuures enamikul teadaolevatest hariliku jugapuu leiukohtadest Eestis järelkasv puudub või on seda marginaalselt. Keskkonnaregistrisse kantud hariliku jugapuu leiukohtade alusel võib Eestis piiritleda kokku umbes 60 hariliku jugapuu kasvukohta (lähestikku asuvad punkt- ja pindobjektide kogumid), millest 2017. aastal tehtud inventuuri andmete kohaselt on vaid kaheksa hea järelkasvuga ja jätkusuutlikud. Teadusuuringud selle kohta, miks harilik jugapuu Eestis järelkasvu ei taha anda, teadaolevalt puuduvad. Analüüsid järelkasvu olemasolu kaitstavatele aladele jäävates hariliku jugapuu leiukohtades, selgub, et järelkasv on olemas arvestataval hulgal vaid kolmel kaitstavale alale jäävas leiukohas: Tahkuna ja Tihu Hiiumaal ning Viieristi Saaremaal. Nendes leiukohtades kehtib sihtkaitsevööndi režiim. Rohke järelkasvuga jätkusuutlik populatsioon on ka osaliselt Kesknõmme looduskaitsealale (edaspidi ka LKA) jääv Veere leiukoht, kus osa populatsioonist asub kaitseala piiranguvööndis (Kesknõmme LKA piiranguvööndis on kaitseala valitseja nõusolekul lubatud turberaie). Ülejäänud kaitstavatele aladele jäävates hariliku jugapuu leiukohtades on järelkasv nõrk või puudulik.

2017. aasta inventuuri alusel on arvukaid (üle 500 isendiga), jõudsa järelkasvuga ja jätkusuutlikke hariliku jugapuu populatsioone Eestis veel neli: Keibu Lääne-Harjumaal,

⁵ Roht, U. 2010. Tegevuskava hariliku jugapuu (*Taxus baccata* L.) kaitseks 2011–2015. Eelnõu. Kättesaadav Keskkonnaametis.

Viita Hiiumaal ning Liiküla ja Hänga Saaremaal. Selleks et tagada hariliku jugapuu säilimine Eestis, moodustatakse käesolevaga püsielupaigad nimetatud esinduslikes liigi kasvukohtades. Kuna moodustatavad püsielupaigad asuvad kõik erinevates hariliku jugapuu levila alampiirkondades, tagatakse nende alade kaitse alla võtmisega eeldused liigi soodsa seisundi saavutamiseks kogu Eesti levila ulatuses.

Lisaks harilikule jugapuule kasvab moodustatavates püsipaikades ka teisi metsakooslustega seotud liike. II kaitsekategooria taimeliikidest kasvab püsielupaikades harilik luuderohi (*Hedera helix*). III kaitsekategooria liikidest on keskkonnaregistri andmeil leitud järgmisi taimeliike: harilik ungrukold (*Huperzia selago*), suur käöpõll (*Listera ovata*), harilik valvik (*Leucobryum glaucum*) ja pruunikas pesajuur (*Neottia nidus-avis*). Samas pole nende liikide kaitse-eesmärgiks seadmine vajalik, kuna eesmärgiks seatava hariliku jugapuu ja selle elupaikade kaitseks kehtestatav kaitsekord tagab ka eespool nimetatud liikide kaitse.

Kaitsekorra väljatöötamisel on lähtutud kaitse-eesmärgiks nimetatud hariliku jugapuu ökoloogilistest nõudlustest. Seeläbi tagatakse kaitse kõikidele liikidele, kelle elupaigaeelistused sarnanevad eesmärgiks nimetatud hariliku jugapuu omadega. Kaitse-eeskirjas sätestatud kaalutusõiguse teostamisel saavutatakse eespool nimetatud liikide puhul kaitse-eesmärk (LKS § 14 lg 2) LKS §-s 55 sätestatud isendikaitse kaudu. Teiste sõnadega tuleb nende liikide puhul PEP-i valitseja nõusolekul lubatud tegevusteks ja PEP-i valitseja nõusolekuta keelatud tegevusteks nõusolekut andes arvestada, et kavandatud tegevus ei oleks vastuolus LKS §-s 55 sätestatud isendikaitse põhimõtetega.

2.2. Loodusobjekti kaitse alla võtmise otstarbekus

Harilik jugapuu kuulub Vabariigi Valitsuse 20. mai 2004. a määruse nr 195 „I ja II kaitsekategooriana kaitse alla võetavate liikide loetelu” § 5 lõike 2 kohaselt II kaitsekategooria taimeliikide hulka. II kaitsekategooriasse arvatakse liigid, mis on ohustatud, kuna nende arvukus on väike või väheneb ning levik Eestis väheneb ülekasutamise, elupaikade hävimise või rikkumise tagajärjel, ja/või liigid, mis võivad olemasolevate keskkonnategurite toime jätkumisel sattuda hävimisohtu (LKS § 46 lõige 2). Harilik jugapuu on Eesti ohustatud liikide punases nimestikus (2017) arvatud ohualdiste liikide kategooriasse⁶, peamised liiki ohustavad tegurid on metsaraie (valgustingimuste muutmine), veerežiimi muutused ja loomade tekitatud kahjustused.

LKS § 48 lõike 2 kohaselt tagatakse II kaitsekategooria liikide vähemalt 50 protsendi teadaolevate ja keskkonnaregistris registreeritud elupaikade või kasvukohtade kaitse kaitsealade või hoiualade moodustamise või püsielupaikade kindlaksmääramisega lähtuvalt alade esinduslikkusest. Vastavalt LKS § 3 lõikele 2 loetakse liigi seisund soodsa, kui selle asurkonna arvukus näitab, et liik säilib kaugemas tulevikus looduslike elupaikade või kasvukohtade elujõulise koostisosana, kui liigi looduslik levila ei kahane ning liigi asurkondade pikaajaliseks säilimiseks on praegu ja tõenäoliselt ka edaspidi olemas piisavalt suur elupaik. Kuni pindalalise kaitstava loodusobjekti moodustamiseni on LKS § 55 lõike 7 alusel tagatud isendite kaitse (st keelatud hariliku jugapuu taimede kahjustamine ja hävitamine), kuid see ei ole pikaajalise ja tulemusliku kaitse (liigi soodsa seisundi) tagamiseks piisav.

⁶ Roosaluste, E. (2017). Hariliku jugapuu ohustatuse hindamine, hindamisel kinnitamata. Kättesaadav Keskkonnaametis.

LKS § 55 lõike 7 alusel on II kaitsekategooria liigi isendi kahjustamine, korjamine või hävitamine keelatud, kuid raiete keelamine väljaspool kaitstavaid alasid asuvaltel hariliku jugapuu kasvualadel on komplitseeritud. Kui raiet tehakse sellises mahus ja viisil, et metsateatist pole vaja esitada, pole võimalik raiele liigi kaitseks tingimusi ega soovitusi seada. Hariliku jugapuu puhul ei piisa üksnes isendi raiumata jätmisest, oluline on säilitada mets vähemalt selle pooleteisekordse keskmise kõrguse raadiuses ka isendi ümber, sest liik on eriti vanemas eas kasvukeskkonna järsu muutuse suhtes tundlik. Seetõttu hukub suurem osa harilikest jugapuudest lageraie tegemisel ka juhul, kui harilikud jugapuud raie käigus vigastamatult kasvama jäetakse. Raietest tulenevat ohtu suurendavad veel asjaolud, et raie tegelikud tegijad ei tunne kuusega sarnast harilikku jugapuud sageli ära (eriti öisel ajal metsamasinatega töid tehes) või ei pane neid lihtsalt tähele (väikeseid puid ja seemikuid). Teadaolevalt on Saaremaal viimasel kümnendil lageraiete käigus hävinud vähemalt kuus hariliku jugapuu kasvuala, kus kasvas kokku ligi 150 puud. Põhjused on erinevad, sh levikuandmete puudulikkus keskkonnaregistris ja inimlikud eksimused.

Enne püsielupaikade moodustamist asus (keskkonnaregistri 15.04.2020 seisuga) 135 hariliku jugapuu leiukohast 49 ehk 36% erinevat tüüpi kaitstavatel aladel ning 86 leiukohta ehk 64% väljaspool kaitstavaid alasid. Leiukohtades on registreeritud kokku vähemalt 7718 hariliku jugapuu isendit (mõnes leiukohas puudub isendite arvukus ja on antud ohtruse hinnang), millest erinevat tüüpi kaitstavatele aladele jäi 4285 isendit ehk 55% ja väljapoole kaitstavaid alasid 3433 isendit, moodustades 45% isendite koguarvust.

Hariliku jugapuu püsielupaikade moodustamise järel on tagatud veel kümne, seega kokku 59 leiukoha kaitse, ehk 44% teadaolevatest hariliku jugapuu leiukohtadest jääb pärast püsielupaikade moodustamist erinevat tüüpi kaitstavatele aladele. Pärast püsielupaikade moodustamist jääb väljapoole kaitstavaid alasid 76 teadaolevat hariliku jugapuu leiukohta ehk 56% kõikidest registreeritud hariliku jugapuu leiukohtadest. Kui praegu asub kaitsealadel 55% isenditest, siis püsielupaikade moodustamisega tagatakse hariliku jugapuu kasvukohtade kaitse 94% (7270) isenditele ning väljapoole kaitstavaid alasid jääb kõigest 448 isendit, mis moodustab 6% kõigist keskkonnaregistrisse kantud isenditest. Pindalaliselt on püsielupaikade moodustamise järel kaitse all 86% teadaolevatest kasvukohtadest. Püsielupaikade moodustamise järel on kõik kaheksa Eesti hariliku jugapuu esinduslikku kasvukohta kaitse all. Kuigi kaitse alt välja jääb jätkuvalt ligi 56% teadaolevatest leiukohtadest, on neist ligi kolmveerand üksikisenditena ja ülejäänud vähearvukad, mistõttu on LKS nõue, arvestades isendite koguarvu, kasvukohtade pindala ja esinduslikkust, siiski täidetud.

2.3. Kaitstava loodusobjekti tüübi valik

Kaitstava loodusobjekti tüübiks on valitud püsielupaik. Peamine väärtus püsielupaikades on hariliku jugapuu kasvukohad, kus tuleb määrusega sätestada piirangud sellises ulatuses ja kaitsekorraga, mis tagab nimetatud liigi ja tema kasvukohtade soodsa seisundi. Keskkonnaregistri kohaselt ei ole planeeritavates püsielupaikades muid olulise tähtsusega loodusväärtusi, sh liike teistsuguste ökoloogiliste nõudlustega, sellises ulatuses, mis põhjendaksid muu kaitstava ala tüübi (nt looduskaitseala) valikut. Püsielupaiga tüübi valiku korral on võimalik kohaldada optimaalse suurusega alal just hariliku jugapuu kaitseks vajalikku kaitsekorda, kus arvestatakse liigi kaitse tagamisel talle omaste ja vajalike piirangute rakendamisega.

2.4. Püsielupaikade välis- ja võõndite piirid

2.4.1. Püsielupaikade piiritlemise üldpõhimõtted

Püsielupaiga piiritlemisel on lähtutud põhimõttest, et püsielupaiga piirid oleksid võimalikult lihtsad, looduses selgelt tuvastatavad ja üheselt mõistetavad ning et püsielupaika oleksid hõlmatud hariliku jugapuu arvukamad ja esinduslikumad populatsioonid, mis on hea järelkasvuga, ning hariliku jugapuu populatsiooni kaitseks vajalik puhver. Puhvri moodustamisel on lähtutud põhimõttest, et äärmistest hariliku jugapuu isenditest jääks püsielupaiga piirini võimaluse korral 30 m laiune puhverala. Piisava suurusega puhverala tagab liigi säilimise ka juhul, kui väljaspool püsielupaika kavandatakse raieid, säilitades sel viisil piisaval hulgal metsa liigi kasvukoha ümber ning vähendades päikesekahjustuse ja tormiheite riski. Samal ajal tagab piisava lausega puhverala ka populatsioonisisest eeldused liigi järelkasvu kaitsele konkreetsetes kasvukohas.

Püsielupaiga piiritlemisel on kasutatud selgepiirilisi ja ajas vähe muutuvaid objekte (kraavid, teed, sihid, mõõdistatud maaüksused), kusjuures püsielupaiga piirile jäävad teed, sihid ja kraavid on üldjuhul püsielupaigast välja jäetud (2 m puhvriga põhikaardil paikneva joonobjekti telgjoonest). Looduslike piiride puudumisel on kasutatud geograafiliste koordinaatidega (esitatud tasapinnaliste ristkoordinaatidena meetermõõdustikus ja geodeetilisel kujul) määratud võimalikult väheste käänupunktidega mõttelisi sirgeid ümber hariliku jugapuude kasvukoha. Püsielupaiga piir on kantud kaardile, kasutades alusena Eesti põhikaarti (mõõtkava 1 : 10 000) ja maakatastri andmeid.

Varem pole käsitletavat püsielupaigad kuulunud ühegi kaitstava ala koosseisu. Püsielupaikade kogupindala on 60,51 ha ja see on tervikuna arvatud sihtkaitsevõõndisse. Pindalaliselt moodustavad hariliku jugapuu püsielupaigad eraomandist 47,87 ha ehk 79% ja riigiomandist 12,64 ha ehk 21%.

2.4.2. Püsielupaikade välispiirid ja tsoneering

Keibu jugapuu püsielupaik asub Harjumaal Lääne-Harju vallas Keibu külas ja koosneb kolmest lahustükist ([REDACTED]), kus kasvab kokku 527 hariliku jugapuu isendit. Kokku on püsielupaiga pindala 12,81 ha (I lahustükk 6,21 ha, II lahustükk 2,65 ha ja III lahustükk 3,95 ha), millest 91% ehk 11,60 ha on eraomand ja 9% ehk 1,21 ha riigiomand.

Tegemist on Eesti kõige põhjapoolsema hariliku jugapuu leiukohaga ja ainsa jätkusuutliku leiukohaga mandril. Kõige esinduslikum on põhjapoolne alampopulatsioon (Keibu I lahustükk), kus on ka arvukalt järelkasvu – kokku on seal loendatud 385 hariliku jugapuu isendit. Kavandatavasse püsielupaika (Keibu I lahustükile) jääb osaliselt ka vääriselupaik nr 000186. Võrreldes 2013. aasta ettepanekuga suureneb püsielupaik 5,04 ha võrra, see tuleneb „Hariliku jugapuu elupaikade inventuur ja püsielupaikade ettepaneku ekspertiisi” 2017. aasta soovist. Piiride valikul on lähtutud põhimõttest, et äärmistest hariliku jugapuu isenditest jääks püsielupaiga piirini võimaluse korral 30 m puhverala ja piirid oleksid looduses võimalikult hästi jälgitavad. Püsielupaiga piiritlemisel on kasutatud maastikulisi aluseid, nende puudumisel mõttelisi sirgeid, mille käänupunktid on kirjeldatud geograafiliste koordinaatidega.

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

Viita jugapuu püsielupaik asub Hiiumaal Tammistu ja Viita külas, koosnedes ühest hariliku jugapuu registreeritud leiukohast ([REDACTED]). Püsielupaiga pindala on 11,67 ha ja seal kasvab vähemalt 865 hariliku jugapuu isendit ohtra järelkasvuga. Püsielupaik asub tervenisti eramaadel. Viita leiukoht on Kõpu poolsaare kõige arvukam ja elujõulisem hariliku jugapuu populatsioon ning terve Hiiumaa arvestuses arvukuselt teine Tihu populatsiooni järel. Viita kui üks Hiiumaa kolmest suurimast ja elujõulisemast populatsioonist on praegu ainsana tervenisti kaitse alt väljas, samas kui Hiiumaa kaks teist suurt ja elujõulist populatsiooni (Tihu ja Tahkuna) on kaitse all.

Keskkonnaregistri andmete põhjal on Kõpu poolsaarel kokku 30 hariliku jugapuu leiukohta, neist on kaitse all 17, seega üle poole. Kui aga vaadata populatsioonide arvukust, siis asub kaitsealadel teadaolevalt 238 isendit ja nendest väljaspool 891, enamik neist kasvab Viita leiukohas. Keskkonnaregistri andmetel kasvavad kavandatavas Viita püsielupaigas ka III kaitsekategooriasse kuuluvad harilik ungrukold (*Huperzia selago*), pruunikas pesajuur (*Neottia nidus-avis*) ja suur käöpõll (*Listera ovata*). Püsielupaiga moodustamisega tagatakse ühtlasi nende liikide elupaikade kaitse.

Seoses uuenenud leiukohaandmetega on PEP-i piire muudetud nii, et PEP hõlmaks kõiki kompaktselt kasvavaid isendeid, mistõttu on suurendatud püsielupaiga pindala 5,62 ha võrra võrreldes 16. märtsil 2017. a toimunud liikide kaitse ja ohjamise planeerimise komisjoni koosolekul langetatud piiritlemisotsusega. Piiride valikul on lähtutud põhimõttest, et äärmistest hariliku jugapuu isenditest jääks püsielupaiga piirini võimaluse korral 30 m puhverala ja et piirid oleksid looduses võimalikult hästi jälgitavad. Püsielupaiga piiritlemisel on kasutatud katastripiire ja mõttelisi sirgeid, mille käänupunktid on kirjeldatud geograafiliste koordinaatidega.

Liiküla jugapuu püsielupaik paikneb Saare maakonnas Liiküla ja Põitse külas. Püsielupaik koosneb viiest lahustükist ([redacted]). Kokku on lahustükkide pindala 26,68 ha (I lahustükk 14,66 ha, II lahustükk 5,40 ha, III lahustükk 2,44 ha, IV lahustükk 3,43 ha, V lahustükk 0,75 ha) ning seal kasvab vähemalt 843 hariliku jugapuu isendit. 61% ehk 16,16 ha kuulub eraomandisse ja 39% ehk 10,52 ha riigiomandisse.

Liiküla hariliku jugapuu populatsioon on väga esinduslik, eriti ohtra järelkasvuga on Liiküla II alampopulatsioon, mis on paraku mõned aastad tagasi eksliku lageraie tõttu kahjustada saanud (504 isendit). Siiski on alampopulatsioonis raiumata aladel veel ohtralt järelkasvu ja püsielupaiga loomisel on oodata kahjustatud osa mõningast taastumist. Liiküla I alampopulatsioon on samuti suhteliselt arvukas ja leidub ka järelkasvu (249 isendit). Alampopulatsioonides III–V on arvukus praegu väiksem ja alampopulatsioonis IV on tehtud harvendusraie, mille tagajärjel on harilikud jugapuud kahjustada saanud (kokku 90 isendit). Siiski on kogu Liiküla populatsiooni säilimise seisukohast oluline võtta kaitse alla võimalikult suur osa sealsetest alampopulatsioonidest. Põhja-Saaremaal Küdema ja Leisi vahelisel alal on praegustel andmetel 18 hariliku jugapuu leiukohta ja neist ükski ei asu kaitsealal. Liiküla jugapuu püsielupaiga loomine on seega oluline liigi säilimise seisukohast Põhja-Saaremaal.

Keskkonnaregistri andmetel kasvavad Liiküla moodustatavas püsielupaigas lisaks II kaitsekategooriasse kuuluv harilik luuderohi (*Hedera helix*) ja III kaitsekategooriasse kuuluv harilik ungrukold (*Huperzia selago*), mille kaitse tagatakse samuti püsielupaiga moodustamisega. Kavandatavasse püsielupaika (Liiküla V lahustükile) jääb osaliselt ka vääriselupaik nr 149116.

Piiride valikul on lähtunud põhimõttest, et äärmistest hariliku jugapuu isenditest jääks püsielupaiga piirini võimaluse korral 30 m puhverala ja piirid oleksid looduses võimalikult hästi jälgitavad. Püsielupaiga piiritlemisel on kasutatud maastikulisi aluseid (katastripiirid, kraavid, teed), nende puudumisel mõttelisi sirgeid, mille käänupunktid on kirjeldatud geograafiliste koordinaatidega.

[Redacted text block]

[Redacted text block]

[Redacted text block]

[Redacted text block]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

Hänga jugapuu püsielupaik asub Saare maakonnas Hänga külas. Püsielupaiga kogupindala on 9,35 ha ja leiukohas ([REDACTED]) kasvab vähemalt 750 harilikku jugapuud, mille hulgas on rohkelt järelkasvu. Püsielupaik kuulub 90% ehk 8,44 ha ulatuses eraomandisse ja 10% ehk 0,91 ha riigiomandisse.

Sõrve poolsaare 24-st hariliku jugapuu leiukohast on kaitse all vaid neli. Neist üksnes Viieristi looduskaitsealal asuv populatsioon ([REDACTED]) on arvukas ja elujõuline – 2017. aasta inventuuri käigus loendati seal 670 hariliku jugapuu isendit, nende hulgas väga arvukalt juveniile ja noori puid. Sõrve poolsaare hariliku jugapuu isendite koguarv on praegu teadaolevate andmete põhjal 1583 ja nendest ligikaudu 45% (706 isendit) asub kaitsealadel. Selleks et tagada vähemalt poolte hariliku jugapuu isendite ja rohkemate leiukohtade kaitstus Sõrve piirkonnas, on vajalik moodustada Hänga jugapuu püsielupaik. Lisaks kasvab moodustatavas püsielupaigas II kaitsekategooriasse kuuluv harilik luuderohi (*Hedera helix*) ja III kaitsekategooriasse kuuluv harilik valvik (*Leucobryum glaucum*). Püsielupaiga moodustamisega tagatakse ühtlasi nende liikide elupaikade kaitse.

Piiritlemisel on lähtutud põhimõttest, et äärmistest hariliku jugapuu isenditest jääks püsielupaiga piirini võimaluse korral 30 m puhverala ja piirid oleksid looduses võimalikult hästi jälgitavad. Püsielupaiga piiritlemisel on kasutatud katastripiire ja mõttelisi sirgeid, mille käänupunktid on kirjeldatud geograafiliste koordinaatidega.

2.5. Kaitsekord

2.5.1. Kaitsekorra kavandamine

Kaitsekorra väljatöötamisel on arvestatud hariliku jugapuu kasvukohanõudlust ja püsielupaikade tsoneeringu kohta koostatud eksperdiarvamust (Triin Reitalu, 2017). Kaitse-eeskirjaga kehtestatavad piirangud on sätestatud ulatuses, mis tagab püsielupaikades asuvate hariliku jugapuu kasvukohtade soodsa seisundi ja on proportsionaalne muude huvide suhtes.

Määrusega seatakse kitsendused Eesti Vabariigi põhiseaduse (edaspidi PS) §-st 31 tulenevale ettevõtlusvabadusele ja §-st 32 tulenevale omandiõigusele. Keskkonda mõjutava tegevuse õigusliku regulatsiooni aluseks on PS §-st 5 tulenev loodusvarade ja loodusressursside kui rahvusliku rikkuse säästva kasutamise põhimõte. Elu- ja looduskeskkonna säästmise ja sellele tekitatud kahju hüvitamise kohustus tuleneb PS §-st 53. Tulenevalt PS §-dest 5, 32 ja 53 ning keskkonnaseadustiku üldosa seaduse ja looduskaitseseaduse alusel võib omandiõigust piirata. Omandiõiguse põhiollemuse säilimiseks peavad seadusest tulenevad piirangud olema proportsionaalsed ehk piirangu eesmärgi saavutamiseks sobivad, vajalikud ja mõõdukad. Kaitse-eeskirjaga piirangute seadmise eesmärk on püsielupaikadesse jääva hariliku jugapuu soodsa seisundi tagamine selle elupaikade säilimise kaudu. Seda eesmärki saab lugeda õiguspäraseks, kuna abinõud, mis soodustavad eesmärgi saavutamist, on õiguslikult sobivad: püsielupaikade moodustamine ning harilikku jugapuud ja selle elupaiku kahjustavatele tegevustele piirangute seadmine aitab kaasa püsielupaikade eesmärgi täitmisele. Abinõu on vajalik, kui eesmärki ei ole võimalik saavutada mõne teise isikut vähem koormava abinõuga, mis on vähemalt sama efektiivne. Kaitse-eeskirja regulatsiooni eesmärgi täitmiseks ei ole muid vähemalt sama efektiivseid, kuid isikuid vähem koormavaid meetmeid. Abinõu mõõdukuse üle otsustamiseks tuleb kaaluda ühelt poolt isikutele antud õigusesse sekkumise ulatust ja intensiivsust, teiselt poolt aga eesmärgi tähtsust. Eesti loodusväärtuste, sh hariliku jugapuu ja selle liigi elupaikade säilimine on oluline eesmärk. Püsielupaikade aladel kaitse tagamisega ja tegevustele piirangute seadmisega hariliku jugapuu elupaigad säilivad, kuid vastupidisel juhul loodusväärtusi kahjustavate tegevuste elluviimisel elupaigad hävivad.

Metsamajandus- ja kaevandamisalase ettevõtluse korral on teada risk, et tegevust ei saa võimaldada juhul, kui see kahjustab loodust või elukeskkonda. Ettevõtlusvabadus ei anna isikule õigust nõuda rahvusliku rikkuse ega riigi vara kasutamist oma ettevõtluse huvides. Omandiõigus ja ettevõtlusvabadus ei ole piiramatud õigused. Kaitse-eeskirjaga alale seatud eesmärk kaalub üles omandiõiguse ja ettevõtlusvabaduse riive.

Kaitse-eeskirjas ei ole reguleeritud pilliroo ja adru varumist, kuna püsielupaikades ei leidu pilliroo ja adru varumiseks sobilikke alasid: roostikke ega mereranda. Reguleeritud ei ole ka ujuvvahenditega sõitmist veealal ega kalapüüki, sest püsielupaikades puuduvad nii veesõidukitega sõitmiseks kui ka kalastamiseks sobilikud veekogud. Samuti pole reguleeritud poollooduslike koosluste ilme ja liigikoosseisu tagamiseks vajalikku tegevust, kuna püsielupaikades puuduvad poollooduslikud kooslused.

2.5.2. Püsielupaiga kaitsekord

2.5.2.1. Lubatud tegevused

Püsielupaikades kehtivad kaitsekorra üldpõhimõtted on kooskõlas looduskaitseseadusega, samas on määruses sätestatud mõningaid leevendavaid erisusi.

Kaitse-eeskirja kohaselt on inimestel lubatud viibida, korjata marju, seeni ja muid metsa kõrvalsaadusi ning pidada jahti (PEP-ides, mis kuuluvad jahiseaduse § 3 alusel jahimaade hulka) kõikjal püsielupaiga piires. Eeldatavasti ei viibi nende tegevuste korral püsielupaikades märkimisväärset hulka inimesi, mis kahjustaks jugapuid või nende kasvukohti, mistõttu pole põhjendatud nende tegevuste piiramine.

Püsielupaikades on sõidukiga sõitmine lubatud teedel ja jalgrattaga ka radadel. Ehitusseadustiku § 92 lõike 1 kohaselt on tee inimeste, sõidukite või loomade liikumiseks või

liiklemiseks ettenähtud rajatis. Seega käsitletakse teedena vaid rajatisi, sh rajatud pinnasteid, mitte sõidukite sõitmise tulemusena tekkinud pinnasteid. Püsielupaiga teedel sõidukiga ja maastikusõidukiga sõitmisele kohalduvad liiklusseaduses sätestatud nõuded ja piirangud. Sealhulgas tuleb arvestada, et maastikusõidukit tohib teel liikumiseks kasutada liiklusseaduse §-s 154 nimetatud juhul, st jõgede, teede ja muude takistuste ületamiskohtades ning lumega kaetud teel, mis ei ole mootorsõidukitele ajutiselt läbitav, ning teel, kus seda lubab sellekohane liikluskorraldusvahend, samuti politsei- ja tollitöötajad ametiülesannete täitmisel, haige toimetamisel haiglasse, päästetööde tegemisel ning muudel juhtudel, mis on seotud ametiülesannete täitmisega (nagu elektri- ja sideliinide hooldus- ja parandustööde tegemine või muud sellised tegevused). Sõiduki ja maastikusõidukiga sõitmine väljaspool teid on lubatud järelevalve- ja päästetöödel, püsielupaiga valitsemise ja kaitse korraldamisega seotud tegevusel, püsielupaiga valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel ja kaitse-eeskirjaga lubatud tegevusel. Muudel juhtudel pole lubatud väljaspool teid sõitmine, kuna see võib kahjustada hariliku jugapuu järelkasvu või rikkuda elujõulisi puid.

Püsielupaigas on püsielupaiga valitseja nõusolekul lubatud olemasolevate maaparandussüsteemide hoiutööd. Maaparandussüsteem on maaparandusseaduse § 3 lõike 1 tähenduses maatulundusmaa viljelusväärtuse suurendamiseks ja keskkonnakaitseks vajalike ehitiste kogum, mis on kinnisasja oluline osa tsiviilseadustiku üldosa seaduse § 54 lõike 1 tähenduses. Olemasolevate maaparandussüsteemide hoiutööd lubatakse juhul, kui nende hooldamine ei avalda negatiivset mõju püsielupaigas olevatele hariliku jugapuu kasvukohtadele ja isenditele, ning juhul kui maaparandussüsteemi hooldamata jätmise tekitaks ulatuslikku kahju väljaspool püsielupaiga piiri asuvatele aladele. Püsielupaiga valitsejale selles küsimuses kaalutusõiguse andmise eesmärk on leida kompromiss maaparandussüsteemi toimimise ja loodusväärtuste kaitse vahel. Hooldustööde lubamisel hindab Keskkonnaamet ühelt poolt tegevuse potentsiaalset mõju ala loodusväärtustele, teisalt kaalub, kas hooldamata jätmise tekitaks kahju väljaspool püsielupaika asuvatele aladele (näiteks võib põhjustada üleujutusi või soostumist majandusmetsades).

Maaparandussüsteemide hooldustööd, milleks on vajalik kaitseala valitseja nõusolek, on näiteks puittaimestiku raiumine ja kuivenduskraavide hooldamine. Püsielupaiga valitseja nõusolekut pole vaja rohttaimede niitmiseks. Tee servades paiknevad kraavid on tee lahutamatud osad ja seal tuleb tegevuste kavandamisel lähtuda olemasolevate rajatiste hooldustööde punktist. Samas on oluline, et ka nende tööde tegemisel arvestataks ala kaitse-eesmärki ega kahjustataks loodusväärtusi.

Püsielupaigas on püsielupaiga valitseja nõusolekul lubatud veerežiimi taastamine. See võib olla vajalik kuivendamisega rikunud kasvukohtades loodusliku veerežiimi taastamiseks. Üldjuhul on otstarbekas lasta kraavidel looduslikult kinni kasvada, kuid teatud juhtudel võib olla vaja kaaluda kraavide sulgemist, kui see mõjutab positiivselt hariliku jugapuu kasvukohta ega avalda negatiivset mõju väljaspool püsielupaika asuvale tulundusmetsale, põllu- ega õuemaadele.

Püsielupaigas on olemasolevate rajatiste hooldustööd lubatud püsielupaiga valitseja nõusolekul. Püsielupaikadesse ei jää hooneid. Olemasolevateks rajatisteks on näiteks teed. Püsielupaiga valitseja nõusolek olemasolevate rajatiste hooldustöödeks võimaldab vajaduse korral seada tingimusi nii, et hooldustööd ei kahjusta hariliku jugapuu kasvukohti.

Püsielupaigas on püsielupaiga valitseja nõusolekul lubatud kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks vajalik tegevus. Kuna harilik jugapuu kasvab looduslikes metsades, on oluline

säilitada liigi kasvukoht raietest puutumata. Võimalikud liigikaitse tegevused, näiteks tormimurdude koristamiseks, kirjeldatakse liigi kaitse tegevuskavas.

Ka rahvaürituse korraldamine on lubatud ainult püsielupaiga valitseja nõusolekul. Selleks et tagada hariliku jugapuu ja tema kasvukohtade soodne seisund, saab anda rahvaürituseks nõusoleku üksnes põhjendatud erandjuhul, kui üritust ei ole võimalik korraldada väljaspool püsielupaika ja üritusel on teaduslik, keskkonnahariduslik vm tähtsus. Oluline on ka piirata sellisel üritusel osalejate arvu ja suunata see kohta, kus mõju liigile, sealhulgas tallamistundlikule järelkasvule, oleks minimaalne. Seega on kavandatud piisav paindlikkus ürituste võimaldamiseks eeldusel, et need ei ohusta loodusväärtusi. Rahvaüritust on püsielupaiga valitseja nõusolekuta lubatud korraldada püsielupaika läbivatel teedel, kuna seal ei asu jugapuu järelkasvu ning eeldatavasti puudub teedel rahvaürituse läbiviimisel negatiivne mõju jugapuule ja tema kasvukohtadele.

2.5.2.2. Keelatud tegevused

Püsielupaigas on kooskõlas kaitse-eeskirjaga sätestatud erisustega keelatud majandustegevus, loodusvarade kasutamine, välja arvatud määruse paragrahvi 5 lõigetes 3 ja 4 lubatud majandusliku iseloomuga tegevused. Samuti on keelatud uute ehitiste püstitamine, välja arvatud püsielupaiga valitseja nõusolekul tee, tehnovõrgu rajatise või tootmisotstarbeta rajatise püstitamine püsielupaiga või püsielupaigas paikneva kinnistu tarbeks.

Vastavalt majandustegevuse seadustiku üldosa seaduse §-le 3 on majandustegevus iga iseseisvalt teostatav, tulu saamise eesmärgiga püsiv tegevus, mis ei ole seadusest tulenevalt keelatud. Tegevus, mille suhtes on kehtestatud teatamis- või loakohustus, loetakse samuti majandustegevuseks ka juhul, kui selle eesmärk ei ole tulu saamine. Seega kõik kaitse-eeskirja püsielupaikade kaitsekorra peatükis reguleeritud tegevused, mis on määrusega lubatud või lubatud püsielupaiga valitseja nõusolekul ja mida tehakse tulu saamise eesmärgiga, ning tegevused, mis on lubatud või lubatud püsielupaiga valitseja nõusolekul ja millega kaasneb teatamis- või loakohustus, on püsielupaigas lubatud majandustegevus. Kaitse-eeskirjaga lubatakse püsielupaigas majandustegevust, mis ei kahjusta püsielupaiga kaitse-eesmärki või seisundit.

Ehitustegevus on üldjuhul püsielupaigas keelatud, et vältida hariliku jugapuu kasvukohtade otsest kahjustamist ja hävimist või nende seisundi halvenemist ehitustegevusega kaasneva veerežiimi ja valgustingimuste muutuste tõttu. Hoonete püstitamine koos nende juurde kuuluvate tehnovõrkude ja juurdepääsuteede rajamisega eeldab metsa raadamist, mis põhjustab raadataval alal ja selle lähiümbruses harilike jugapuude hukkamist valgus- ja niiskustingimuste muutumise tõttu. Ehitustegevus võib eeldada ka kuivendussüsteemide rajamist, mis muudab samuti niiskustingimusi ja mõjutab seeläbi negatiivselt hariliku jugapuu kasvukohtade seisundit. Seetõttu on uute hoonete rajamine keelatud. Erandina võib püsielupaikadesse paigaldada maakaablit vm rajatise, kui nende rajamine ei kahjusta hariliku jugapuu isendeid ega kasvukohta. Uue tee rajamine on võimalik üksnes siis, kui see ehitatakse hariliku jugapuu isenditest piisavalt kaugemale, et tee rajamine ei hävita ühtki hariliku jugapuu isendit ei otseselt ega kaudselt niiskus- ja valgustingimuste muutumise kaudu. Püsielupaiga tarbeks võib olla vaja rajada loodushariduslikke eesmärgi täitvaid rajatise, näiteks infotahvleid. Külastuse korraldamiseks ettenähtud rajatiste (nt infotahvel, tõkkepuud, tähised) püstitamine püsielupaiga tarbeks ning nende hooldamine võib osutada vajalikuks näiteks siis, kui alal on teadmatusest kahjustatud loodusväärtusi. Seetõttu on oluline tagada võimalus kaitsemeetmete rakendamiseks.

Püsielupaikades on keelatud lõkke tegemine ja telkimine. Püsielupaikades puuduvad ettevalmistatud telkimiskohad ja lõkkeplatsid ning niisuguste rajatiste rajamine pole põhjendatud, kuna püsielupaigad on pindalalt väikesed ning külastajaid pole põhjust suunata püsielupaikadesse. Telkimiseks potentsiaalselt sobilikke alasid on püsielupaikades vähe. Telkimine võib põhjustada hariliku jugapuu järelkasvu tallamist ja hukkumist. Lõkke tegemine hävitab samuti lokaalselt taimestikku. Seetõttu ei kavandata telkimise või lõkke tegemise lubamist püsielupaikades ka püsielupaiga valitseja nõusolekul. Erandina saab püsielupaiga valitseja lubada lõkke tegemist kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks vajaliku tegevusena, mis võib osutuda vajalikuks näiteks tormimurru koristamisel okste põletamiseks asukohas, kus ei leidu hariliku jugapuu isendeid, sh järelkasvu.

2.5.2.3. Tegevuste kooskõlastamine püsielupaiga valitsejaga

Tegevused, mis on keelatud, kui selleks ei ole vaja püsielupaiga valitseja nõusolekut, on määratud vastavalt looduskaitseaduse § 14 lõikele 1. Püsielupaiga valitseja nõusolekuta on püsielupaikades keelatud muuta katastriüksuse kõlvikute piire ja sihtotstarvet, koostada maakorralduskava ja teha maakorraldustoiminguid, kehtestada detailplaneeringut ja üldplaneeringut, lisaöota jahiulukeid, lubada ehitada ehitusteatise kohustusega või ehitusloakohustuslikku ehitist, anda projekteerimistingimusi, anda ehitusluba, rajada uut veekogu, mille pindala on suurem kui viis ruutmeetrit, kui selleks ei ole vaja anda veeluba, ehitusluba ega esitada ehitusteatist, ning lisaöota jahiulukeid.

Püsielupaiga valitseja ei kooskõlasta tegevust, mis kaitse-eeskirja kohaselt vajab püsielupaiga valitseja nõusolekut, kui see võib kahjustada püsielupaikade kaitse-eesmärkide saavutamist või püsielupaiga seisundit. Kui tegevust ei ole püsielupaiga valitsejaga kooskõlastatud või tegevuses ei ole arvestatud püsielupaiga valitseja kirjalikult seatud tingimusi, mille täitmisel tegevus ei kahjusta püsielupaiga kaitse-eesmärgi saavutamist või püsielupaiga seisundit, ei teki isikul, kelle huvides nimetatud tegevus on, vastavalt haldusmenetluse seadusele õiguspärast ootust sellise tegevuse õiguspärasuse osas.

Praktikas on tingimuste esitamine kõige enam kasutatav võte, millega välditakse kaitstavatel aladel majandustegevuse kahjustavat mõju. Enamasti ei keelata tegevust, mis on kaitse-eeskirjas lubatud püsielupaiga valitseja nõusolekul, vaid püütakse kaalutlusõiguse kaudu leida lahendusi, kus tegevus loodusväärtusi ei kahjusta, ühitades looduskaitse ja arendushuvid.

3. Menetluse kirjeldus

Hariliku jugapuu püsielupaikade kaitse alla võtmise ettepanek ja väljatöötamise kavatsus saadeti kõigile menetlusosalistele tutvumiseks ja arvamuse avaldamiseks 14. või 15. augustil 2019. Muudatusettepanekuid sai esitada 13. septembrini 2019. Tabelis 1 on esitatud huvigruppide ettepanekud ja vastuväited ning Keskkonnaameti seisukohad.

Tabel 1. Maaomanike jt huvigruppide arvamused ja ettepanekud VTK kohta

Ettepaneku tegija	Ettepaneku sisu	Tulemus
Riigimetsa Majandamise Keskus	Muuta VTK-s sõnastust, millest võis tekkida arusaam, et raietegevus on täielikult keelatud.	Täpsustati VTK sõnastust, et lubatud on püsielupaiga valitseja nõusolekul ainult raied, mis on konkreetselt suunatud hariliku jugapuu elutingimuste parandamiseks. Kaitse-eeskirjaga on lubatud kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks vajalik tegevus. Need tegevused kirjeldatakse liigi kaitse tegevuskavas.
Saaremaa Vallavalitsus	<ol style="list-style-type: none"> 1. Tuua välja konkreetsed summad, mille võrra kavandatavate Liiküla ja Hänga jugapuu püsielupaiga moodustamisega väheneb Saaremaa vallale laekuv iga-aastane maamaksu tulu. 2. Kajastada sihtkaitsevööndi kaitsereežiimist tulenevate piirangute kompenseerimisvõimalusi maaomanikele. 3. Analüüsida eramaaomanikele sihtkaitsevööndi majandustegevuse keelust tulenevat majanduslikku mõju. 	Täpsustati püsielupaikade moodustamisega kaasnevat maamaksutulu tulu vähenemise, Natura 2000 erametsamaa toetuse ning eramaade riigile omandamise võimalikke summasid.
Keibu PEP [redacted] katastriüksuse [redacted] omanik	Maaomanik ei soovi, et maa temalt püsielupaiga moodustamise käigus ära võetaks, mistõttu ei ole ta nõus püsielupaiga moodustamisega.	Selgitati, et riik ei võta maad ära. Kaitse alla võtmise eesmärk on tagada, et jugapuu elupaikades toimetatakse jugapuule sobival viisil. Metsaraie on keelatud ja jugapuu elutingimuste säilitamiseks. Raie keeldu hüvitatakse maamaksu vabastuse ja metsatoetusega. Riigile maa omandamiseks ettepaneku tegemine on kinnisasja omanikule vabatahtlik.
Liiküla PEP [redacted] katastriüksuse [redacted] omanik	Maaomanikud ei ole nõus püsielupaiga moodustamisega, kuna neile tekkinud majanduslik kahju suureneb veelgi.	Selgitati kaitstava loodusobjekti riigi poolt omandamise korda ja kriteeriumeid. Lisaks tutvustati maamaksuvabastust ja metsatoetuse taotlemise võimalust.

Ettepaneku tegija	Ettepaneku sisu	Tulemus
Liiküla PEP ■■■■■ katastriüksuse ■■■■■ omanik	1. Ettepanek püsielupaiga piiride kitsendamiseks. 2. Kui pärast piiride vähenemist jääb katastriüksusel piiranguta osa väiksemaks kui 1 ha, arvata kogu katastriüksus püsielupaika.	Püsielupaiga piire vähendati nimetatud katastriüksuse loodeosas ja pärast vähendamist on püsielupaika mittehõlmatav katastriüksuse osa 1,03 ha suurune.
Viita PEP ■■■■■ katastriüksuse (■■■■■) omanik	Ettepanek püsielupaiga piiride laiendamiseks katastriüksuse idanurka, kui katastriüksuse püsielupaigast väljaarvamine pole võimalik.	Püsielupaiga piire laiendatud vastavalt maaomaniku ettepanekule katastriüksuse idanurka, mille tulemusel suurenes püsielupaik 0,26 ha võrra.

Selgitavate kirjade saatmise järel rohkem vastuväiteid ega ettepanekuid ei laekunud.

4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Määrus ei ole seotud EL õigusega.

5. Määruse mõju ja rakendamiseks vajalikud kulutused

Määruse mõju on positiivne loodus- ja elukeskkonnale, aidates looduskeskkonna säilitamisega kaasa inimeste põhivajaduste ja elukvaliteedi tagamisele. Kehtestatav kaitsekord arvestab püsielupaikade eesmärgiks olevate väärtuste kaitse vajadusi ja selle rakendamine tagab nende säilimise.

Planeeringud tuleb kooskõlla viia kehtestatud õigusaktidega. Seega mõjutab määruse kehtestamine ka kehtestatud planeeringuid. Teadaolevalt vastuolusid kehtivate planeeringutega ei ole, mistõttu oluline mõju selles küsimuses puudub. Eelnõu avalikustamise käigus saadeti kohalikele omavalitsustele ja maaomanikele arvamuse avaldamiseks eelnõu materjalid. Selle käigus ei esitatud vastuväiteid, et määruse jõustumine takistaks kehtivate planeeringute teostamist.

Maamaksuseaduse § 4 lõike 1 punkti 1¹ kohaselt püsielupaikade sihtkaitsevööndi maalt maamaksu ei maksta. Vastavalt maamaksuseaduse §-le 4 kaasneb kaitsekorra kehtestamisel kohaliku omavalitsuse maamaksutulude vähenemine. Hariliku jugapuu püsielupaikade kaitse alla võtmisega väheneb kohalike omavalitsuste aastane maksutulu ligikaudsete arvutuste põhjal järgnevalt: Lääne-Harju vallal ligikaudu 46 eurot, Hiiumaa vallal 24 eurot ja Saaremaa vallal 84 eurot aastas. Kokku väheneb kohalike omavalitsuste aastane maamaksu tulu ligikaudu 155 eurot.

Vastavalt looduskaitseaduse §-le 20 ja Vabariigi Valitsuse 8. juuli 2004. a määrusega nr 242 kinnitatud korra „Kaitstavat loodusobjekti sisaldava kinnisasja riigi poolt omandamise ja ettepanekute menetlemise kord ning kriteeriumid, mille alusel loetakse ala kaitsekord kinnisasja sihtotstarbelist kasutamist oluliselt piiravaks, ning kinnisasja väärtuse määramise kord ja alused” kriteeriumitele võib riik kokkuleppel kinnisasja omanikuga omandada kinnisasja, mille sihtotstarbelist kasutamist ala kaitsekord oluliselt piirab, kinnisasja väärtusele vastava tasu eest. Pärast hariliku jugapuu püsielupaikade kaitse-eeskirja kinnitamist on püsielupaikades 47,87 ha eraomandis olevaid kinnisasju, mille sihtotstarbelist kasutamist kaitsekord oluliselt piirab. Need kinnisasjad asuvad Lääne-Harjumaal Keibu külas, Hiiumaal Tammistu ja Viita külas ning Saaremaal Liiküla ja Hänga külas. Maa-ameti 2019. aasta tehingute andmebaasi alusel oli ühe hektari maatulundusmaa keskmine müügihind Lääne-Harju vallas 4485 eurot, Hiiumaa vallas 2836 eurot ja Saaremaa vallas 3037 eurot. Seega 47,87 ha maatulundusmaa sihtotstarbega eramaa riigile ostmise korral oleks selle hind ligikaudu 165 270 eurot. Tegemist on hüpoteetilise summaga, kuna maid omandatakse riigile maaomaniku taotluse alusel. Arvestades seni esitatud maade omandamise taotluste hulka on huvi maade riigile müümise vastu eeldatavalt tagasihoidlik ja määruse jõustumine ei avalda olulist mõju juba võetud kohustustele. Vajalike vahendite lisataotlust menetletakse üldises korras riigieelarve koostamise protsessis kooskõlas riigi eelarvestrateegiaga ja arvestades eelarvelisi võimalusi.

27. jaanuaril 2017. a muudetud maaeluministri 22. aprilli 2015. a määruse nr 39 „Natura 2000 erametsamaa toetus” § 2 alusel hüvitatakse erametsaomanikele väljaspool Natura 2000 alasid asuvate püsielupaikade sihtkaitsevööndites asuval erametsamaal looduskaitsete piirangute järgimist. Toetuse ühikumäär püsielupaiga sihtkaitsevööndis asuva metsaala ühe hektari kohta

on 110 eurot kalendriaastas. Kavandatavatesse püsielupaikade sihtkaitsevööndisse jääb ligikaudu 47,62 ha eraomandis olevat metsamaad. Seega on harilike jugapuude püsielupaikade kehtestamisel erametsatoetuste maksumus umbes 5238 eurot aastas.

Hariliku jugapuu püsielupaikade moodustamisega arvatakse kaitse alla 12,64 ha varem väljaspool kaitstavaid alasid asuvat riigimetsa. Riigimetsa Majandamise Keskuse Harju ja Saaremaa metskonna metsa majandamise kava kohaselt vähendab ühe hektari range kaitsega majandusmetsa kaitse puidukasutuse tulu vastavalt 116 ja 110 eurot aastas. Sellest tulenevalt on majandusmetsa range kaitse alla võtmisel metsa majandamata jätmise korral riigil saamata jääv tulu keskmiselt 1353 eurot aastas. Arvestades lisanduvate piirangutega alal asuva küpse või valmiva metsa osakaalu (6,46 ha), kus lähima kümne aasta jooksul oleks võimalik raiet teha, on saamata jääv tulu keskmiste määrade järgi küpse ja valmiva metsa osas ligikaudu 691 eurot aastas.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub kümnendal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist.

7. Vaidlustamine

Määruse üldkorraldusele ehk haldusakti tunnustele vastavat osa on võimalik vaidlustada, esitades halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras kaebuse halduskohtusse. Määruses on üldkorralduse regulatsioon suunatud asja (kinnistu) avalik-õigusliku seisundi muutmisele, hõlmates eelkõige asja kasutamist ja käsutamist reguleerivaid sätteid. Seega vastavad määruses üldkorralduse tunnustele sätted, millest tulenevad kinnisasja omanikule või valdajale õigused ja kohustused, mis on konkreetse kinnisasjaga tihedalt seotud ning puudutavad kinnisasja kasutamist või käsutamist. Halduskohtumenetluse seadustiku § 46 lõike 1 kohaselt võib tühistamiskaebuse esitada 30 päeva jooksul kaebajale haldusakti teatavaks tegemisest arvates ja sama paragrahvi lõike 5 kohaselt kaebuse haldusakti õigusvastasuse kindlakstegemiseks kolme aasta jooksul haldusakti andmisest arvates.

8. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu kooskõlastati teiste ministeeriumitega eelnõude infosüsteemi EIS kaudu (toimik nr 21-0309). Teised ministeeriumid kooskõlastasid eelnõu märkusteta või vaikimisi.